

ÖĞRENCİLERİN HAZIRLIKSIZ KONUŞMALARININ BÜTÜNCÜL OLARAK DEĞERLENDİRİLMESİ

Doç. Dr. Derya YILDIZ¹

Ayşe Gül DEVECİ²

ÖZET

Konuşma, kiőilerin duygu ve düşüncelerini sözlü olarak paylaőma sürecidir. Konuşmalar genel olarak hazırlıklı ve hazırlıksız konuşmalar olmak üzere iki gruba ayrılır. Hazırlıksız konuşmalar günlük hayatta en çok kullanılan konuşma türüdür. Tarama modeli kullanılan bu çalışmada 8. sınıf öğrencilerinin hazırlıksız konuşma becerileri söz varlığını da kapsayıcı biçimde bütüncül olarak tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu amaçla cinsiyet ve Türkçe dersi başarı notu dikkate alınarak belirlenen 20 öğrenciye hazırlıksız konuşma yaptırılmıştır. Öğrenciler konuşma yapacakları konuyu kura yöntemiyle seçmiştir. Konuşma konu başlıklarını belirlemede, 2019 Türkçe Dersi (1 - 8. Sınıflar) Öğretim Programı'ndan ve bu alandaki kaynaklardan faydalanılarak hedef kitleye uygun konuların seçilmesine özen gösterilmiştir. Herhangi bir süre kısıtlamasına gidilmeden öğrencilerin konuşmaları kaydedilmiş ve ardından yazıya geçirilmiştir. Araştırma sonucunda; hazırlıksız konuşma esnasında öğrencilerin; Türkçenin dil bilgisi yapısına uygun cümle kurmada çoğunlukla hata yaptıkları, sözcük bulmakta zorlandıkları, sık sık sözcük ve cümle tekrarına düőtükleri, çoğunlukla bir plan yapmadan konuőtukları, beden dilini kullanmada pasif kaldıkları ve yeterli söz varlığına sahip olmadıkları tespit edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Konuşma Becerisi, Hazırlıksız Konuşma, Söz Varlığı.

A HOLISTIC EVALUATION OF IMPROMPTU SPEECHES OF STUDENTS

ABSTRACT

Speech is the process of sharing emotions and ideas of individuals verbally. In general, speeches are divided into two, as prepared and impromptu speeches. Impromptu is the type of speech which is used at most in daily life. The purpose in this study, in which the survey model was used, was to determine impromptu speech skills of grade 8 students holistically together with the vocabulary. Considering genders and Turkish language course pass mark, 20 students were asked to make impromptu speech for this purpose. Students had chosen the topic that they talked about by drawing lot. In determining the headings, particular attention was given to selecting topics suitable for the target group by benefiting from 2019 Turkish Language Course Curriculum (1st – 8th Grades) and resources in this field. The speeches of the students who were asked to speak were recorded and written afterwards without making any time limitation. In the consequence of the research, it was determined that students; often made mistakes in making sentences in accord with grammatical structure of Turkish language, had difficulty in finding words, often repeated words and sentences, mostly spoke without making a plan, were passive in using body language and did not have sufficient vocabulary.

Keywords: Speech Skills, Impromptu Speech, Vocabulary.

¹ Necmettin Erbakan Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi Bölümü,
ORCID: 0000-0002-5419-8986, deryacintasyildiz@gmail.com

² Necmettin Erbakan Üniversitesi SBE Türkçe ve Sosyal Bilgiler Eğitimi ABD YL Öğrencisi,
ORCID: 0000-0002-8991-5543, aysegul_deveci42@hotmail.com

Araştırma Makalesi / Research Article – Geliş Tarihi / Received: 10/10/2020 – Kabul Tarihi / Accepted: 18/01/2021

GİRİŞ

Dil öğretiminin temel amacı bireylere anlama ve anlatma becerilerini kazandırmaktır. Türkçe öğretiminin kapsamını bu becerilerin gelişmesine yönelik olarak dinleme/izleme, konuşma, okuma, yazma öğrenme alanları ile dil bilgisi oluşturmaktadır. Bunlardan dinleme/izleme ve okuma alanı anlama; konuşma ve yazma alanı da anlatma becerisinin çatısı altında yer almaktadır. Dilin yapısını oluşturan ve işleyişini belirleyen kurallardan oluşan dil bilgisi ise bütün öğrenme alanlarını destekleyen bir niteliğe sahiptir. Anlatma becerilerinden konuşma; bireyin bilgi ve birikimlerini paylaşmasını, duygu, düşünce, hayal ve gözlemlerini ifade etmesini sağlayan araçlardan biridir. İnsanı yeryüzündeki diğer varlıklardan tamamen ayıran, insana özgü en temel özelliklerden biri olan dil, barındırdığı beceriler içinde kendini en çok konuşma becerisiyle yansıtmaktadır (Demir, 2010). Bu nedenle sözlü, sözsüz, yazılı gibi pek çok iletişim yolunu deneyen insanoğlu bu iletişim yollarından en fazla sözlü olanı yani konuşmayı kullanmaktadır (Temizyürek, 2007; Calp, 2005; Özbay, 2005). Etkili konuşma becerisinin amacı; öğrencinin kendini doğru ifade edebilmesini, duygu ve düşüncelerini uygun bir şekilde aktarabilmesini, dili ve sözcükleri doğru kullanabilmesini sağlamaktır.

Milli Eğitim Temel Kanunu'nda yer alan Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarında “*Öğrencilerin Türkçeyi konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak doğru ve özenli kullanmaları...*” ifadesi ile Türkçenin doğru kullanımına dikkat çekilmiştir. Bu ifade, konuşmayla ilgili telaffuz, vurgu vb. tüm kazanımları içinde barındırmaktadır. “Türk Milli Eğitiminin Genel Amaçları ve Temel İlkeleri”ne göre Türkçe Dersi Öğretim Programı ile öğrencilerin dil becerilerini geliştirilmeleri, Türkçeyi konuşma ve yazma kurallarına uygun olarak bilinçli, doğru ve özenli kullanmaları, duygu ve düşünceleri ile bir konudaki görüşlerini veya tezlerini sözlü ve yazılı olarak etkili ve anlaşılır bir biçimde ifade etmeleri gerektiği vurgulanmıştır (Türkçe Dersi Öğretim Programı, 2018).

Konuşanın, eksiksiz ve doğru bir şekilde ifade ettiği, dinleyicinin de eksiksiz ve net bir şekilde anladığı konuşma, gerçek konuşmadır. Sağlıklı bir iletişim bunu gerektirmektedir. Konuşma, bir dili tam olarak biliyor olmanın önemli göstergelerinden ve aynı zamanda çocuklar için okulda başarıya ulaşmadaki en temel koşullardan biridir. İçinde bulunduğumuz bilgi çağı, iletişimin önemini açıkça ortaya koymakta, iletişim de ağırlıklı olarak konuşma ile varlığını sürdürmektedir. Konuşmaları, hazırlıklı ve hazırlıksız konuşmalar olmak üzere iki grupta incelemek mümkündür. Yalçın'a (2002) göre hazırlıklı konuşma, kişinin önceden planladığı, üzerinde çalışmalar yaparak bilgi, belge ve teknik detayları bir araya getirerek sunduğu konuşmadır. Hazırlıklı konuşmalar genellikle bir konuda bilgi sunmak, bir konunun tartışılması sayesinde çeşitli gerçekleri aydınlatmak, bir konuyu ya da sorunu çeşitli bakış açılarından incelemek, araştırmak amacıyla yapılmaktadır (Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2007).

Yalçın'a (2002) göre hazırlıksız konuşmalar, birdenbire gerçekleşen, yapılmadan önce herhangi bir araştırmaya başvurulmayan konuşmalardır. Hazırlıksız konuşmalar, kişinin günlük yaşamında, iletişim kurmak, ihtiyaçlarını gidermek gibi amaçlarla okulda, sokakta, iş yerinde, evde, dinlenme zamanlarında, kısacası hayatının her alanında gerçekleştirdiği konuşmalar olması yönüyle kişinin günlük yaşamında en çok başvurduğu konuşma türüdür.

Akbayır (2005) bu konuşma türüne; günlük konuşmaları, telefon konuşmalarını, yol sormaları, tanışmaları, tanıştırmaları, ön görüşmeleri, kurum tanıtımlarını, özür dilemeleri, kutlamaları, teşekkür etmeleri örnek olarak göstermektedir.

Hazırlıksız konuşmalar gündelik yaşamda en çok kullanılan konuşma türü olduğu için öğrencilerin hazırlıksız konuşma becerilerinin geliştirilmesi önemlidir. Bunun için de öncelikle öğrencilerin hazır bulunuşluk düzeylerinin belirlenmesi gerekir. Konuşma becerisi kapsamlı bir beceri olduğu için bütün alt boyutlarının göz önüne alınması önem taşır. Alanyazında konuşma becerisi ile ilgili yapılan çalışmalardan (Dewi, Kultsum ve Armadi, 2017; Jones, 2007; Sağlam ve Doğan, 2013; Temizyürek, Erdem ve Temizkan, 2007; Yıldız ve Yavuz, 2012) hareketle konuşmanın alt boyutları: “Beden Dili”, “Dinleyicilerle Etkileşim Kurma”, “Vurgu ve Tonlama”, “Telaffuz”, “Söz Varlığı”, “Sözcük Kullanımı”, “Başlangıç-Bitiş İfadeleri”, “Nezaket Kuralları”, “Akıcı, Açık ve Net Konuşabilme”, “Standart Türkçe ile Konuşabilme”, “Konuya Hakim Olabilme”, “Düşünceleri Bir Sıra İçerisinde Aktarabilme” olarak sıralanabilir.

“Söz Varlığı” konuşma becerisinin en önemli unsurlarından biridir. Aksan (2002), söz varlığının, sözcükler, ikilemeler, deyimler, atasözleri, ilişki sözleri ve kalıplaşmış sözlerden oluşmuş bir kavram olduğunu belirtir. Yılmaz ve Doğan (2014) ise kelimelerin etkileyici gücünü insanlara hissettirmek için zengin söz varlığına sahip olmak zorunluluğunu ifade eder. Bu bakımdan konuşma becerisinin geliştirmede söz varlığının tespiti önem taşımaktadır.

Alanyazında konuşma becerisini farklı açılardan ele alan çalışmalar mevcuttur. Şimşek (2004), Sağlam (2010), Yüceer (2014) ve Karaköse (2019), öğrencilerin konuşma becerilerini cinsiyet, dil-anlatım ve sunum unsurları açısından inceleyip konuşma becerilerinin ne düzeyde olduklarını belirlemeye yönelik çalışmalarda bulunurken; Yıldız (2016) ise, Türkçe öğretmen adaylarının hazırlıklı konuşmalarındaki söz varlıklarını incelemeye yönelik bir çalışmada bulunmuştur. Bu çalışmanın amacı ise sekizinci sınıf öğrencilerinin hazırlıksız konuşma becerilerini hem cinsiyet, dil-anlatım ve sunum, fiziksel vb. gibi unsurlar açısından inceleyip değerlendirmek hem de öğrencilerin hazırlıksız konuşmaları esnasında kullanmış oldukları toplam ve farklı kelime sayılarını belirleyerek sahip oldukları kelime hazinesini ortaya koymaktır. Bu amaçla yapılan çalışma, 8. sınıf öğrencilerinin hazırlıksız konuşma becerilerinin ne durumda olduğunu ve öğrencilerin konuşma esnasında kullandıkları söz varlıklarını tespit edip ortaya koyarak bütüncül bir değerlendirme olanağı sunmayı hedeflemektedir.

“Sekizinci sınıf öğrencilerinin hazırlıksız konuşmaları bütüncül olarak ne durumdadır?” sorusu, araştırmanın problem cümlesini oluşturmaktadır. Bu problem doğrultusunda 8. sınıf öğrencilerinin hazırlıksız konuşmaları cinsiyet ve Türkçe ders notu değişkenine göre; *“Söz Varlığı”, “Konuşmanın Fiziksel Unsurları”, “İçerik”* ve *“Dil ve Anlatım”* yönünden incelenmiştir. Böylece 8. sınıf öğrencilerinin konuşmaları, hazırlıklı konuşmanın bütün unsurları bakımından değerlendirilmiş olacaktır. Çalışma öğrencilerin hazırlıklı konuşmalarında hangi unsurların yeterli hangi unsurların geliştirilmesi gerektiğini göstermesi bakımından önem taşımaktadır. Bu da Türkçe dersinde öğretmenlerin uyguladıkları konuşma becerisi etkinliklerinin ne ölçüde işe yaradığını göstererek öğretmenlere geri bildirim vermesi bakımından önemlidir.

1. YÖNTEM

1.1. Araştırmanın Modeli

Araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Tarama modeli, geçmişte ya da hâlen var olan bir durumu var olduğu şekliyle betimlemeyi amaçlayan bir araştırma yaklaşımıdır. Bu modelde araştırma konusu, kendi koşulları içinde ve olduğu gibi tanımlanmaya çalışılır (Karasar, 2013). Bu araştırmada, 8. sınıf öğrencilerinin hazırlıksız konuşma becerileri bütüncül olarak betimlenmeye çalışılmıştır.

1.2. Araştırmanın Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2019-2020 eğitim-öğretim yılında Konya ili Cihanbeyli ilçesindeki bir ortaokulun 8. sınıfında öğrenim gören 10'u kız 10'u erkek toplam 20 öğrenci oluşturmaktadır. Çalışmada 8. sınıf öğrencilerinin seçilme sebebi ortaokulun son sınıfı olması ve dolayısıyla da ortaokul düzeyinde en fazla konuşma becerisini geliştirme etkinliklerinin yapıldığı sınıf olmalarıdır. Öğrenci seçimi yapılırken “cinsiyet” ve “öğrencilerin Türkçe dersindeki akademik başarı düzeyleri” şeklinde 2 farklı kriter göz önünde bulundurulmuştur. Bu amaç doğrultusunda 100'lük puan sistemi baz alınarak 25-44 not aralığına sahip; 45-54 not aralığına sahip; 55-69 not aralığına sahip; 70-84 not aralığına ve 85-100 not aralığına sahip öğrencilerden dörder kişi seçilmiştir.

Çalışma grubundaki öğrenciler kodlanmıştır. Örneğin: K5, E6. “K” ve “E”ler cinsiyeti, rakamlar ise sıralamayı göstermektedir. Çalışma grubunu teşkil eden 20 öğrencinin Türkçe ders puanları ve cinsiyetleri Tablo 1’de gösterilmiştir:

Tablo 1: 8. Sınıf Öğrencilerinin “Cinsiyet” ve “Türkçe Dersindeki Akademik Başarıları” Bakımından Sınıflandırılması

Türkçe Ders Notu Puan	Öğrenciler
25 – 44	K-4, K-7, E-3 ve E-8
45 – 54	K-1, K-2, K-6 ve E-7
55 – 69	K-9, E-1, E-6 ve E-9
70 – 84	K-3, K-8, E-2 ve E-10
85 – 100	K-5, K-10, E-4 ve E-5

1.3. Verilerin Toplanması

Araştırmada kullanılacak hazırlıksız konuşma konularının tespiti için 20 farklı konu başlığının yer aldığı bir konu havuzu oluşturulmuştur. Bu konu başlıkları belirlenirken Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı’ndan (2019) ve bu alandaki kaynaklardan faydalanılmasına ve hedef kitleye uygun konuların seçilmesine özen gösterilmiştir. Konular belirlenirken alan uzmanlarının görüşleri alınmıştır.

Çalışma kapsamında belirlenen konu başlıkları şu şekildedir:

“Türkçe”, “eğitim”, “yardımseverlik”, “çevre”, “teknoloji”, “başarı”, “mucize”, “hayat”, “hayvanseverlik”, “aile”, “arkadaşlık”, “iletişim”, “kitap”, “temizlik”, “özgürlük”, “zaman”, “sağlık”, “renk”, “sınav”, “hoşgörü”.

Konuşma konusunu belirlemek amacıyla kura çekip konuşma yapacak olan öğrencilere, zihnî hazırlık için yaklaşık bir dakikalık süre tanınmıştır ve daha sonrası için herhangi bir süre kısıtlamasına gidilmemiştir. Öğrenciler genel olarak 1-3 dakika arasında konuşmuşlardır. Öğrencilerin konuşmaları veliler, okul idaresi ve öğrenciler bilgilendirildikten sonra kamera yardımıyla kaydedilmiştir.

Belirlenen konu başlıkları çerçevesinde hazırlıksız konuşma yapan öğrencilerin konuşmaları kayıtlar izlenerek yazıya geçirilmiş, daha sonra bu yazılı metinler görüntü kayıtları ile birlikte puanlama sırasında kullanılmıştır. Öğrencilerin konuşmalarını değerlendirme aşamasında kullanılan “Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Hazırlıksız Konuşmalarını Değerlendirme Formu” şu şekilde hazırlanmıştır: Türkçe Dersi (1-8. Sınıflar) Öğretim Programı (2019)’ndaki konuşma becerisi ile ilgili kazanımlardan hazırlıksız konuşma ile ilgili olanlar tespit edilmiş ve bir dereceli puanlama formu oluşturulmuştur. 5 alan uzmanı ile 1 ölçme ve değerlendirme uzmanının görüşleri çerçevesinde puanlama formuna son hali verilmiştir. Her bir öğrencinin yaptığı konuşma araştırmacı tarafından, puanlama formunda bulunan ölçütlere göre (1: Zayıf, 2: Geliştirilebilir, 3: Yeterli, 4: Yetkin) değerlendirilmiştir. Formda 23 madde yer almaktadır ve mevcut olan en yüksek puan “4” olduğu için, bu formdan alınabilecek en yüksek puan 92’dir. Değerlendirmeden sonra alınan toplam puanlar hesaplanmış ve 100’lük sisteme çevrilmiştir. Araştırmacının yaptığı puanlamanın güvenilirliğini test etmek maksadıyla araştırmaya katılan öğrencilerden rastgele seçilen %25’inin konuşmaları bir alan uzmanı tarafından puanlama formuna göre değerlendirilmiştir.

1.4. Verilerin Analizi

Kaydedilen konuşma kayıtları, daha sonra yazıya geçirilerek verilerin analizi sırasında kullanılmış ve değerlendirmeye tabi tutulmuştur. Öğrencilerin hazırlıksız konuşma videoları izlenerek öğrencilerin hazırlıksız konuşmalarını değerlendirme formundaki 23 madde dikkate alınarak dereceli puanlama yöntemine gidilmiştir.

Oluşturulan “Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Hazırlıksız Konuşmalarını Değerlendirme Formu”nda:

“Beden Dili /Mimikler-Yüz İfadeleri”, “Beden dili/Jestler-El ve Kol Hareketleri”, “Poz-Duruş-Oturma-Tüm Vücut Denge ve Uyum”, “Göz Teması Kurma”, “Kontrolünü Sağlayabilme -Dikkatini Koruma”, “Diyafram Nefesi Kullanma”, “Nefes Aralığı-Durağı”, “Sesini Ayarlayabilme”, “Seslerin ve Kelimelerin Doğru Telaffuzu”, “Sözcükleri Doğru Bir Şekilde Yerinde Kullanabilme”, “Başlangıç-Hitap İfadelerini Kullanma”, “Nezaket Kurallarını Uygulama”, “Akıcı, Açık ve Net Konuşabilme”, “Vurgu ve Tonlama”, “Standart Türkçe ile Konuşabilme”, “Konuya Hakim Olabilme”, “Düşünceleri Bir Sıra İçerisinde Aktarabilme”, “Türkçenin Kurallarına Uygun Cümleler Kurabilme”, “Tekrara Düşmeme”,

“Sürat-Hız Değişkenliği / Uygun Hızda Konuşabilme”, “Mekanı Kullanma”, “Zamanı Etkili Kullanma”, “Sonuçlandırma (İyi dilek-temennilerde bulunma, teşekkür ifadelerini kullanma)” maddeleri yer almaktadır.

Puanlama sonrası, her bir öğrencinin puanları ayrı ayrı hesaplanıp belirlenirken; aynı zamanda kız ve erkek öğrencilerin toplam genel puanları ve ortalamaları da hesaplanmıştır. Çalışmanın diğer bir boyutu ise, öğrencilerin hazırlıksız konuşma esnasında kullanmış oldukları söz varlığını belirlemeye dayanmaktadır. Bu amaç doğrultusunda, öğrencilerin yazıya geçirilmiş olan konuşmaları tek tek incelenerek veriler “Kategorisel İçerik Analizi Yöntemi” kullanılarak analiz edilip gruplandırılmıştır. Çalışmanın bu boyutu dâhilinde öğrencilerin her birinin kullanmış oldukları “toplam” ve “farklı” kelimeleri belirlenmiş aynı zamanda “cinsiyet” faktörü gereğince kız ve erkek öğrencilerin “toplam” ve “farklı” kelime sayıları ayrı ayrı tespit edilmiştir. Çalışmanın bu boyutu dâhilinde ayrıca, kız ve erkek öğrencilerin, hazırlıksız konuşmaları boyunca en çok kullanmış oldukları kelime ve kelime grupları belirlenip tablo haline getirilmiştir.

Araştırmanın söz varlığı açısından incelenmesi amacıyla yapılan diğer veri toplama ve analiz işlemleri ise şu şekilde yürütülmüştür:

Araştırmada, öğrencilerin sözlü iletişimlerdeki söz varlıklarını belirlemek amacıyla öğrencilerin yaptıkları hazırlıksız konuşmaların sözcük listeleri oluşturulmuş ve toplanan veriler incelenmiştir. Bu verilerin analizinde “Kategorisel İçerik Analizi Yöntemi” tercih edilmiştir. “Kategorisel analiz, genel olarak, belirli bir mesajın önce birimlere bölünmesini ve ardından bu birimlerin, belirli kriterlere göre kategoriler halinde gruplandırılmasını ifade eder. Kategorileştirme, mesajların kodlanmasını, yani anlamlarının işlenmesini gerektirir” (Bilgin, 2006). Bu amaçla konuşmalardaki sözcük listeleri oluşturulup birleştirilerek liste haline getirilmiş ve tablolaştırılmıştır. Sözcük listeleri toplam sayı, farklı sözcük sayısı ve türlere göre ayrı ayrı verilmiştir. Böylece erkek ve kız öğrencilerin hazırlıksız konuşma kapsamında belirli bir sürede kullandığı farklı sözcük sayısı, hem cinsiyetlerine göre hem de toplam olarak ortaya konmuştur.

2. BULGULAR

8. sınıf öğrencilerinin hazırlıksız konuşmalarını “Söz Varlığı”, “Konuşmanın Fiziksel Unsurları”, “İçerik” ve “Dil ve Anlatım” unsurları açısından değerlendirmek amacıyla yapılan bu araştırmada çalışma grubundaki öğrencilerin, hazırlıksız konuşma becerilerinin ölçülmesi amacıyla tabii tutuldukları “Sekizinci Sınıf Öğrencilerinin Hazırlıksız Konuşmalarını Değerlendirme Formu”ndan 100 üzerinden aldıkları puan ortalamaları 52 ile 87 arasında değişmektedir. Öğrencilerin sundukları konuşmalardan aldıkları puanların ortalaması ise 71,5 olarak hesaplanmıştır.

2.1. Söz Varlığı ile İlgili Bulgular

Çalışmanın, öğrencilerin hazırlıksız konuşmalarındaki söz varlığını tespit etmek amacıyla yürütülen kısmında şu verilere ulaşılmıştır:

Tablo 2: 8. Sınıf Öğrencilerinin Hazırlıksız Konuşmalarındaki Toplam ve Farklı Kelime Sayıları

TÜR	TOPLAM KELİME SAYISI	FARKLI KELİME SAYISI
İsim	1478	628
Fiil	306	170
Edat ve Bağlaç	269	95
Fiilimsi	219	130
Özel İsim	28	13
Özdeyiş	2	2
Deyim	56	38
Atasözü	4	4
İkileme	16	10
Toplam	2378	1095

Tablo 2'deki bulgulara göre öğrencilerin konuşmalarında; 2378 toplam söz varlığı, 1095 farklı söz varlığı tespit edilmiştir. Konuşmalarda; 1478 isim, 628 farklı isim; 306 fiil, 170 farklı fiil; 269 edat ve bağlaç, 95 farklı edat ve bağlaç; 219 fiilimsi, 130 farklı fiilimsi; 28 özel isim, 13 farklı özel isim; 2 toplam ve farklı özdeyiş; 56 toplam ve 38 farklı deyim; 4 toplam ve farklı atasözü; 16 toplam ve 10 farklı ikileme vardır.

Tablo 3: 8. Sınıf Kız Öğrencilerinin Hazırlıksız Konuşmalarındaki Toplam ve Farklı Kelime Sayıları

TÜR	TOPLAM KELİME SAYISI	FARKLI KELİME SAYISI
İsim	776	228
Fiil	162	65
Edat-Bağlaç	179	20
Fiilimsi	129	79
Özel İsim	5	4
Özdeyiş	1	1
Deyim	39	12
Atasözü	3	3
İkileme	8	5
Toplam	1302	417

Tablo 3'teki bulgulara göre kız öğrencilerin toplam ve farklı söz varlıklarında; toplam 1302, 417 farklı unsur yer almaktadır. Konuşmalarda; 776 isim, 228 farklı isim; 162 fiil, 65 farklı fiil; 179 edat-bağlaç, 20 farklı edat-bağlaç; 129 fiilimsi, 79 farklı fiilimsi; 5 özel isim, 4 farklı özel isim; 1 toplam ve farklı özdeyiş, 39 toplam ve 12 farklı deyim; 3 toplam ve farklı atasözü; 8 toplam ikileme ve 5 farklı ikileme vardır.

Tablo 4: 8. Sınıf Erkek Öğrencilerinin Hazırlıksız Konuşmalarındaki Toplam ve Farklı Kelime Sayıları

TÜR	TOPLAM KELİME SAYISI	FARKLI KELİME SAYISI
İsim	702	208
Fiil	144	57
Edat-Bağlaç	138	26
Fiilimsi	108	59
Özel İsim	23	7
Özdeyiş	1	1
Deyim	17	7
Atasözü	1	1
İkileme	8	6
Toplam	1142	372

Tablo 4'teki bulgulara göre erkek öğrencilerin söz varlıklarında toplam 1142, 372 farklı unsur yer almaktadır. Konuşmalarda; 702 isim, 208 farklı isim; 144 fiil, 57 farklı fiil; 138 edat-bağlaç, 26 farklı edat-bağlaç; 108 fiilimsi, 59 farklı fiilimsi; 23 özel isim, 7 farklı özel isim; 1 toplam ve farklı özdeyiş; 17 toplam ve 7 farklı deyim; 1 toplam ve farklı atasözü; 8 toplam ve 6 farklı ikileme vardır.

Tablo 5: 8. Sınıf Kız Öğrencilerinin Hazırlıksız Konuşmalarında En Çok Kullandıkları Kelimeler

TÜR	KELİME SAYILARI
İSİM	Bir: 50, Bu: 30, Arkadaş: 29, Şey: 25, Ben: 18, İnsan: 17, Aile: 16, Zaman: 16, Biz: 16, Siz: 13, Çok: 12, Arkadaşlık: 11, Kitap: 11, İletişim: 9.
FİİL	Yapmak: 22, Olmak: 20, Konuşmak: 8, Almak: 5, Etmek: 4, Görmek: 4, Anlatmak: 3.
EDAT-BAĞLAÇ	De/Da: 34, İçin: 17, Ve: 12, Daha: 9, Ama: 6, Ki: 5, Ya da: 4, Veya: 2.
FİİLİMSİ	Olarak: 9, Olması: 8, Dinlediğiniz: 7, Diye: 2.
ÖZEL İSİM	Mevlana: 2, Atatürk: 1, Hz. Muhammed: 1.
ÖZDEYİŞ	“Gel, ne olursan ol yine gel.”
DEYİM	Teşekkür etmek: 11, Sahip çıkmak: 4, Hasret kalmak: 2, Özür dilemek: 2, İşi düşmek: 1, Kalp kırmak: 1, Hafife almak: 1.
ATASÖZÜ	“İnsanlar konuşa konuşa, hayvanlar koklaşa koklaşa anlaşır.”, “Vakit, nakittir.”, “Ağaç yaşken eğilir.”
İKİLEME	Konuşa konuşa: 3, Az çok :1, Abur cubur: 1, Koklaşa koklaşa: 1.

Tablo 5'teki bulgulara göre kız öğrencilerin isim türünde en çok “bir”, fiil türünde “yap-”, bağlaç türünde “de/da”, özel isim türünde “Mevlana”, fiilimsi türünde ise “olarak” kelimesini kullandıkları belirlenmiştir. Konuşmalarda deyimlerden “teşekkür etmek” deyimini 11 defa kullanılırken, “konuşa konuşa” ikilemesi ise 3 defa kullanılmıştır. Özdeyişler ve atasözleri ise birer defa kullanılmıştır.

Tablo 6: 8. Sınıf Erkek Öğrencilerinin Hazırlıksız Konuşmalarında En Çok Kullandıkları Kelimeler

TÜR	KELİME SAYILARI
İSİM	Bir: 39, Bu: 33, Ben: 23, Çok: 19, Şey: 15, Yardım: 13, İyi: 12, İnsan: 10, Bugün: 8, Hayvan: 8, Kitap: 7, Var: 4.
FİİL	Olmak: 17, Yapmak: 13, Anlatmak: 8, Etmek: 6, İstemek: 5, Gelmek: 4, Başlamak: 4, Bilmek: 3, Düşünmek: 2.
EDAT-BAĞLAÇ	Ve: 26, De/Da: 23, Ama: 10, Çünkü: 8, Gibi: 8, Kadar: 6, Veya: 4, Ya da: 3, Yani: 3, Göre: 2, İle: 1.
FİİLİMSİ	Dinlediğiniz: 7, Olarak: 5, Yaptığımız: 3, Olup: 3, Olan: 2.
ÖZEL İSİM	Türkçe: 10, Allah: 2, Hz. Muhammed: 2, Atatürk: 1.
ÖZDEYİŞ	“Yurtta sulh, cihanda sulh.”
DEYİM	Teşekkür etmek: 7, Şükretmek: 2, Temsil etmek: 2.
ATASÖZÜ	“Üzüm üzümüne baka baka kararır.”
İKİLEME	Dolu dolu: 2, Yavaş yavaş: 1, Sürüm sürüm: 1.

Tablo 6’deki bulgulara göre erkek öğrencilerin isim türünde en çok “bir”, fiil türünde “ol”, bağlaç türünde “ve”, özel isim türünde “Türkçe”, deyim türünde “teşekkür etmek”, ikileme türünde “dolu dolu”, fiilimsi türünde ise “dinlediğiniz” kelimelerini kullandıkları saptanmıştır. Konuşmalarda toplamda bir tane atasözü ve bir tane özdeyiş birer defa kullanılmıştır.

Öğrencilerin hazırlıksız konuşma performanslarını ölçebilmek amacıyla çalışma boyunca kullanılan “8. Sınıf Öğrencilerinin Hazırlıksız Konuşma Becerilerini Değerlendirme Formu” ve elde edilen veriler ise aşağıda verilmiştir.

2.2. “Konuşmanın Fiziksel Unsurları”, “İçerik” ve “Dil ve Anlatım” ile İlgili Bulgular

Öğrencilerin konuşmalarından “Hazırlıksız Konuşmalarını Değerlendirme Formu” aracılığıyla toplanan veriler aşağıda sunulmuştur:

Formda yer alan “Beden Dili /Mimikler–Yüz İfadeleri”, “Beden Dili/Jestler–El ve Kol Hareketleri”, “Poz – Duruş – Oturma – Tüm Vücut Denge ve Uyum”, “Göz Teması Kurma”, “Kontrolünü Sağlayabilme–Dikkatini Koruma”, “Diyafraam Nefesi Kullanma”, “Nefes Aralığı – Durağı”, “Sesini Ayarlayabilme”, “Seslerin ve Kelimelerin Doğru Telaffuzu”, “Sözcükleri Doğru Bir Şekilde Yerinde Kullanabilme”, “Başlangıç – Hitap İfadelerini Kullanma”,

“Nezakat Kurallarını Uygulama”, “Akıcı, Açık ve Net Konuşabilme”, “Vurgu ve Tonlama”, “Standart Türkçe ile Konuşabilme”, “Konuya Hakim Olabilme”, “Düşünceleri Bir Sıra İçerisinde Aktarabilme”, “Türkçenin Kurallarına Uygun Cümleler Kurabilme”, “Tekrara Düşmeme”, “Sürat - Hız Değişkenliği / Uygun Hızda Konuşabilme”, “Mekanı Kullanma”, “Zamanı Etikili Kullanma”, “Sonuçlandırma (İyi dilek-temennilerde bulunma, teşekkür ifadelerini kullanma)” maddelerine göre öğrencilerin aldıkları puanlar aşağıda verilmiştir. Bulgulara göre;

Tablo 7: Hazırlıksız Konuşma Değerlendirme Formundan Elde Edilen Puanlar

Kızların Ortalama Puanı	71,6
Erkeklerin Ortalama Puanı	71,4

Tablodaki veriler incelendiğinde; kız öğrencilerinin genel ortalamalarının 71,6; erkek öğrencilerin genel ortalamalarının ise 71,4 olduğu görülmektedir.

Çalışma kapsamında “8. Sınıf Öğrencilerinin Hazırlıksız Konuşmalarını Değerlendirme Formu”nda yer alan maddelerden elde edilen bulgular sırasıyla aşağıda verilmiştir:

- 1) Beden Dili / Mimikler – Yüz İfadeleri:** Öğrenciler, hem hazırlıksız konuşmaları esnasında hem de daha sonra video kayıtlarından araştırmacılar tarafından ayrı ayrı ikişer kez dikkatli bir şekilde izlenmiş, beden dilini ve mimiklerini kullanma açısından gözlemlenip incelenmiştir. Formdan alınan puanlara göre kız öğrencilerin 9’u, erkek öğrencilerin ise 7’si mimiklerini kullanmada başarılı bulunmuştur.
- 2) Beden Dili / Jestler – El ve Kol Hareketleri:** 8. sınıf öğrencileri beden dili kapsamında el-kol hareketlerini konuşmalarıyla orantılı ve doğru bir şekilde kullanıp kullanmadıkları konusunda gözlemlenmiştir. El ve kol hareketlerini doğru kullanmada kız öğrenciler (n=6) erkek öğrencilerden (n=4) daha başarılı bulunmuştur.
- 3) Poz – Duruş – Oturma – Tüm Vücut Denge ve Uyum:** Bazı öğrencilerin tüm vücut denge uyumunu sağlamada, düzgün bir duruş sergilemede ve benzeri durumlarda sıkıntılar yaşadığı belirlenmiştir. Vücut denge ve uyumunda kız öğrencilerin (n=6) erkek öğrencilerden (n=4) daha başarılı oldukları belirlenmiştir.
- 4) Göz Teması Kurma:** Hazırlıksız konuşmaları esnasında bazı öğrencilerin, karşısındakiyle göz teması kurmada çok büyük sıkıntılar yaşadıkları saptanmıştır. Öğrencilerin, konuşmaları boyunca ya başlarını yere eğip hiç kaldırmadıkları ya da heyecanlarını gidermek adına göz teması kurmadıkları farklı yerlere baktıkları görülmüştür. Bunların dışında göz iletişimi kurmada başarı gösteren öğrenciler de olmuştur. Özellikle kız öğrencilerin (n=2) bu konuda biraz daha çekingen davrandıkları; erkek öğrencilerin (n=5) ise kızlara oranla daha rahat oldukları görülmüştür.
- 5) Kontrolünü Sağlayabilme – Dikkatini Koruma:** Bazı öğrencilerin kontrollerini sağlama konusunda oldukça başarılı oldukları görülürken bazı öğrencilerin ise bu konuda çok sıkıntı çektikleri fark edilmiştir. Bu konuda başarılı olan erkek öğrenci sayısı 7, kız öğrenci sayısı ise 4’tür.

- 6) **Diyafram Nefesi Kullanma:** Doğru nefes alma konusunda “heyecan” etkeninin belirleyici olduğu düşünülmektedir. Diyafram nefesi kullanmada başarılı kız öğrenci sayısı 4 iken başarılı erkek öğrenci sayısı 7’dir.
- 7) **Nefes Aralığı – Durağı:** Nefes aralığını ayarlayabilme konusunda kız öğrenciler (n=4) erkek öğrencilerden (n=2) daha başarısız olmuştur.
- 8) **Sesini Ayarlayabilme:** 8 erkek öğrenci sesini ayarlayabilmede başarılıyken kız öğrencilerde bu sayı 7’dir.
- 9) **Seslerin ve Kelimelerin Doğru Telaffuzu:** Doğru telaffuz, bir sözcükte yer alan bütün sesleri, kelimenin anlamına uygun olarak seslendirme esasına dayanmaktadır. Sözcüklerin yanlış sesletimi, çoğu zaman onların ya hiç anlaşılmasına ya da yanlış anlaşılmasına yol açmıştır. Araştırma sırasında konuşturulan öğrencilerde ağız özelliklerine rastlanmamış ama bunun yanında konuşma dilinin bazı olumsuz etkileri de görülmüştür. Öğrencilerin konuşma sırasındaki sesleri işitilebilirlik bakımından yeterli olmakla birlikte, kelimelerin çok hızlı söylenmesinden veya bazı seslerin çıkarılmamasından kaynaklı olarak telaffuz sorunları ortaya çıkmıştır. Öğrencilerin hazırlıksız konuşmalarında dikkat çeken belli başlı telaffuz problemleri şunlardır:
- -yor ekinde yer alan “r” sesi, çoğunlukla söylenmemiştir.
 - Ünsüz benzeşmesi kuralına çoğu zaman uyulmamıştır.
 - Geniş ünlüler, bazı durumlarda daralmaya uğramıştır. (Örnek: anlayacak, olucak, çalışacak, söyleyecek.)
 - Bazı sözcüklerde ünlüler düşürülmüştür. (Örnek: üniversite, olabilecek, ölçek.)
 - İçinde “h, ğ” bulunan sözcüklerde bu seslerin aşınmaya uğradığı görülmüştür. (Örnek: öğretmen, meşur.)
- Harf ve kelimeler, genelde doğru bir şekilde telaffuz edilebilmiş ama kimi öğrencilerde az da olsa yukarıda sayılan hatalar gözlemlenmiştir.
- 10) **Sözcükleri Doğru Bir Şekilde Yerinde Kullanabilme:** Öğrenciler, hazırlıksız konuşmalarında yer yer sözcük kullanımında hataya düşmüştür. Öğrencilerin, düşüncelerini ifade edecek kelimeleri bulmakta zorlandıkları, bu nedenle “*şey, yani, işte, nasıl anlatsam*” gibi sözcük ve ifadelere başvurdukları tespit edilmiştir. 2 öğrenci dışındaki öğrencilerin bu konuda sıkıntı yaşamadıkları görülmüştür.
- 11) **Başlangıç – Hitap İfadelerini Kullanma:** Bütün öğrencilerin, konuşmalarına öncelikle hitap kelimeleriyle ve kendilerini tanıtarak başladıkları; konuşmalarını bitirirken de “*teşekkür*” ifadelerine yer verdikleri görülmüştür.
- 12) **Nezaket Kurallarını Uygulama:** Bütün öğrencilerin nezaket kurallarına uydukları belirlenmiştir.
- 13) **Akıcı, Açık ve Net Konuşabilme:** Öğrenciler, akıcı konuşabilme konusunda “cinsiyet” açısından benzer bir başarı göstermişlerdir. 10 kız öğrencinin bu maddeden almış oldukları toplam puan 33 iken 10 erkek öğrencinin bu maddeden aldıkları toplam puanın 34 olduğu tespit edilmiştir.

- 14) Vurgu ve Tonlama:** Kamera kayıtlarındaki konuşma örnekleri incelendiğinde öğrencilerin konuşmalarında uygun vurgu ve tonlamalar yapamadığı görülmüştür. Öğrenciler, yer yer uzun ve gereksiz duraklamalar yapmış, ses tonlarını yükseltmeye ya da alçaltmaya gereksinim duymamışlardır. Konuşmalarını, başlangıçtaki ses tonlarıyla sonlandırmışlardır. Sözcük veya cümle vurgusunu, anlamı verecek şekilde gerçekleştirememişler; bunun yerini uzun hecelemeler ve cümle sonlarında uzun duraklamalar almıştır. Yeni bir cümleye başlamadan önce biten tümcenin son sözcüğünde bulunan son heceler daha uzun şekilde söylenmiştir. Bu, bir bakıma yeni cümle kurmak için kazanılan zamanı göstermektedir. “Şey” kelimesinin de tekrar tekrar kullanılması konuşmacının dikkatinin dağılmasına sebebiyet vermiş ve konuşmanın akışına uygun vurgu, tonlama, duraklama yapmayı engellemiştir. Öğrencilerden özellikle iki tanesinin bu konuda ciddi sıkıntılar yaşadıkları tespit edilmiştir. Bu iki öğrenci, ses tonlarını ayarlayamamış, gereken yerlerde gerekli vurgulamaları yapamamışlardır.
- 15) Standart Türkçe ile Konuşabilme:** Bir öğrenci dışında diğer öğrencilerin genel olarak standart Türkçe kullandıkları görülmüştür.
- 16) Konuya Hâkim Olabilme:** Kız öğrencilerden 8’i konuya tam olarak hâkim olabilirken bu sayı erkek öğrencilerde 7’dir.
- 17) Düşünceleri Bir Sıra İçerisinde Aktarabilme:** Burada bir genelleme yapılamamaktadır. Bazı öğrenciler düşüncelerini bir düzen içerisinde aktarabiliyorken bazıları aktaramamaktadır.
- 18) Türkçenin Kurallarına Uygun Cümleler Kurabilme:** 2 kız ve 1 erkek öğrenci Türkçenin kurallarına uygun cümle kurabilmede zayıf kalmıştır. Diğer öğrenciler Türkçenin kurallarına uygun cümleler kurmuşlardır.
- 19) Tekrara Düşmeme:** Bir öğrencinin konuşma esnasında sık sık tekrara görülmüş, geriye kalan diğer öğrencilerin ise tekrara düşme konusunda farklılaştığı belirlenmiştir.
- 20) Sürat - Hız Değişkenliği / Uygun Hızda Konuşabilme:** Öğrencilerin geneli bu alanda iyiyken bazıları ise heyecan ve kaygıları yüzünden ya çok hızlı ya da gereğinden fazla yavaş bir şekilde konuşmuştur. Uygun hızda konuşabilen kız ve erkek öğrenci sayıları 7’dir.
- 21) Mekânı Kullanma:** Öğrenciler genellikle ya olduğu yerde sabit durarak ya da sağa sola sallanır vaziyette konuşmalarını sürdürebilmişlerdir. Erkek öğrenciler (n=3), kız öğrencilere (n=1) kıyasla görece daha başarılıdır.
- 22) Zamanı Etkili Kullanma:** Öğrencilerin konuşmalarını yaparken 1 dakikayı bile zor doldurdukları gözlemlenmiştir. Ancak 1 kız, 3 erkek öğrenci bu süreyi 3 dakikaya kadar çıkarabilmiştir.
- 23) Sonuçlandırma (İyi dilek-temennilerde bulunma, teşekkür ifadelerini kullanma):** Öğrencilerin yarısından fazlası (n=14) konuşmalarını olması gerektiği yerde ve uygun ifadelerle bitirmiştir.

“Türkçe dersindeki akademik başarı” ölçütü açısından öğrencilerin konuşma performansları incelendiğinde ise, Türkçe ders notu yüksek olan öğrencilerin hem hazırlıksız konuşma yapabilme performansları açısından hem de konuşmaları sırasında kullandıkları toplam ve farklı sözcük sayıları açısından, akademik başarısı düşük olan öğrencilere oranla daha başarılı oldukları gözlemlenmiştir. Türkçe derslerinde yüksek akademik başarı gösteren öğrencilerin, hazırlıksız konuşma sürelerini daha uzun tuttukları görülmüştür.

3. TARTIŞMA

8. sınıf öğrencilerinin hazırlıksız konuşmalarının incelenmesi amacıyla yapılan bu araştırmada öğrencilerin konuşmaları ‘konuşma değerlendirme formu’ aracılığıyla incelenmiştir. Form, “İçerik”, “Konuşmanın Fiziksel Unsurları”, “Dil ve Anlatım” ve “Söz Varlığı” ögelerini kapsamaktadır. Öğrencilerin konuşmalarında kullandıkları toplam ve farklı sözcük sayıları a belirlenmiştir. Sözcük hazinesi, dil becerilerinin etkili kullanılmasını, düşünme ve ifade zenginliğini sağlaması bakımından önemli bir yere sahiptir. Sözcük hazinesi, dil becerilerini etkilediği kadar derslerdeki akademik başarıyı da aynı şekilde etkilemektedir (Blachowicz ve Fisher, 2004; Nelson ve Stage, 2007; Robinson, 2005; Yalçın ve Özek, 2006).

Çalışmaya katılan 20 öğrencinin tümünün kullandığı toplam ve farklı sözcük sayıları belirlenip tablo haline getirilerek sunulmuştur. Tekrar eden sözcükler de dikkate alındığında, toplam 2378 sözcük kullanımının gerçekleştiği belirlenmiştir. Bunların 1142’si erkek ve 1302’si kız öğrenciler tarafından kullanılmıştır. Erkek ve kız öğrencilerin kullandığı bu sözcükler yaklaşık olarak %80’in üzerinde bir benzerlik göstermektedir.

İnsanlar, bildikleri sözcüklerle düşünür ve konuşurlar, bu nedenle konuşma becerisinde istenilen başarıyı yakalayabilmek adına yapılacak çalışmaların başında kelime hazinesini geliştirmek gelmektedir. Yıldız (2016) tarafından yapılan hazırlıklı konuşma ile ilgili çalışmada kız öğrencilerin konuşmalarında sözcük türü, sayısı vb. gibi hususlarda erkek öğrencilere oranla daha başarılı oldukları ama hem kız hem de erkek öğrenciler olmak üzere bütün öğrencilerin atasözü, deyim, ikileme ve özdeyişlere ya hiç başvurmadığı ya da çok az başvurduğu görülmüştür. Bu çalışmada elde edilen bulgulara göre; kız ve erkek öğrencilerin konuşmalarında; 2378 toplam söz varlığı, 1095 farklı söz varlığı tespit edilmiştir. Literatürdeki benzer çalışmalara incelendiğinde; Ünsal’ın (2005) sözlü anlatım üzerine yaptığı çalışmasında 5. sınıf öğrencilerinin 1030; 8. sınıf öğrencilerinin 1223 ve 11. sınıf öğrencilerinin ise 1539 toplam kelime hazinesine sahip oldukları görülmüştür. Koçak (1999) da lise 3. sınıf öğrencileri üzerine yaptığı çalışmasında bu öğrencilerin yazılı anlatımlarında 16.075 sözcük ve 2.443 farklı sözcük tespit etmiştir. Pierce (1960) ise günlük konuşmalarda 3.715 kelime tespit ederken yazılı dilde 6.005 farklı sözcük tespit etmiştir. Bu çalışmada konuşmalarda; 1478 isim, 628 farklı isim; 306 fiil, 170 farklı fiil; 269 edat ve bağlaç, 95 farklı edat ve bağlaç; 219 fiilimsi, 130 farklı fiilimsi; 28 özel isim, 13 farklı özel isim; 2 toplam ve farklı özdeyiş; 56 toplam ve 38 farklı deyim; 16 toplam ve 10 farklı ikileme; 4 toplam ve farklı atasözünün varlığı tespit edilmiştir.

Araştırma sonucu elde edilen bulgulardan hareketle 8.sınıf öğrencilerinin hazırlıksız konuşmalarında en fazla isim türünde kelimelerin kullanıldığı tespit edilmiştir. Sözlü dil üzerine yapılan çalışmalardan Ünsal'ın (2005) çalışmasında da benzer sonuçlara rastlanılmıştır. Yine Emiroğlu'nun (2015) sözlü dil üzerinde yaptığı araştırmada; isimlerin, fiillere oranla daha fazla kullanıldığı, çok fazla deyim kullanılmadığı, az sayıda ikileme, atasözü ve özel ismin kullanıldığı görülmüştür. Bu durum, Türkçenin toplam kelime hazinesinde isimlerin ilk sırada yer almasıyla açıklanabilir.

Kız öğrencilerin toplam ve farklı söz varlıklarında ise; toplam 1302; 417 farklı unsur tespit edilmiştir. Konuşmalarda; 776 isim, 228 farklı isim; 162 fiil, 65 farklı fiil; 179 edat-bağlaç, 20 farklı edat-bağlaç; 129 fiilimsi, 79 farklı fiilimsi; 5 özel isim, 4 farklı özel isim; 1 toplam ve farklı özdeyiş, 39 toplam ve 12 farklı deyim; 3 toplam ve farklı atasözü; 8 toplam ikileme ve 5 farklı ikilemenin varlığından söz etmek mümkündür.

Erkek öğrencilerin söz varlıklarında toplam 1142; 372 farklı unsurun yer aldığı görülmüştür. Konuşmalarda; 702 isim, 208 farklı isim; 144 fiil, 57 farklı fiil; 138 edat-bağlaç, 26 farklı edat-bağlaç; 108 fiilimsi, 59 farklı fiilimsi; 23 özel isim, 7 farklı özel isim; 1 toplam ve farklı özdeyiş; 17 toplam ve 7 farklı deyim; 8 toplam ve 6 farklı ikileme; 1 toplam ve farklı atasözü geçmektedir.

Obuz'un (2012) sözlü dil üzerine yaptığı çalışmasında toplam kelime ve çeşit kelime kullanımları bakımından kız öğrencilerin erkek öğrencilere göre daha başarılı olduğu, öğrencilerin kelimeler dışındaki söz varlıkları incelendiğinde ikileme, deyim ve atasözü kullanımlarının zayıf olduğu belirlenmiştir. Bu veriler öğrencilerin özellikle ikileme, deyim ve atasözlerine konuşmalarında daha fazla yer vermeleri için farklı etkinliklerin yapılmasını gerektirmektedir.

Çalışmadan elde edilen verilere göre; kız öğrencilerin isim türünde en çok "bir", fiil türünde "yap-", bağlaç türünde "de/da", özel isim türünde "Mevlana", fiilimsi türünde ise "olarak" sözcüğünü kullandıkları belirlenmiştir. Konuşmalarda deyimlerden "teşekkür etmek" deyimini 11 defa kullanılırken özdeyişler ve atasözleri ise birer defa kullanılmıştır.

Erkek öğrencilerin ise isim türünde en çok "bir", fiil türünde "ol-", bağlaç türünde "ve", özel isim türünde "Türkçe", deyim türünde "teşekkür etmek", ikileme türünde "dolu dolu", fiilimsi türünde "dık/dik" sıfat fiil ekinin kullanıldığı, "dinlediğiniz" kelimelerini kullandıkları belirlenmiştir. Konuşmalarda toplamda bir tane atasözü, bir defa kullanılmıştır. Göz'ün (2003) çalışmasında, Sözlü Türkçe Derleminde (2016) de Emiroğlu'nun (2015) ve Aksan ve Yaldır'ın (2011) araştırmasında da en çok kullanılan bağlaç, yine "ve" bağlacıdır. Göz'ün (2003) ve Aksan ve Yaldır'ın (2011) çalışmasında da "ol" fiili en çok kullanılan ikinci kelimedir.

Yapılan çalışmadan elde edilen bulgulara göre kız ve erkek öğrencilerin hazırlıksız konuşmalarında:

Kız öğrencilerin toplam ve farklı söz varlıklarının, erkek öğrencilere oranla daha fazla olduğu, en fazla isim türünde sözcüklerin kullanıldığı, erkek öğrencilerin farklı edat-bağlaç sayılarının; toplam ve farklı özel isim sayılarının; farklı ikileme sayılarının kız öğrencilerden fazla olduğu, kız ve erkek öğrencilerin isim türünde en çok “bir”, “bu”, “ben” sözcüklerini kullandıkları tespit edilmiştir. Yıldız’ın (2016) çalışmasında da hem kız hem de erkek öğrencilerin, isim türünde en çok “bir” kelimesini kullandıkları görülmüştür. Öğrencilerin ikinci olarak en çok kullandıkları diğer kelimenin ise “bu” kelimesi olduğu tespit edilmiştir. Aşık’ın (2007) ve Tunçel’in (2011) araştırmalarında da en çok kullanılan kelimenin “bir” olduğu görülmüştür. Aksan ve Yaldır’ın (2011) ve Özbay, Büyükkiz ve Uyar’ın (2011), çalışmasında da “bir” en sık kullanılan birinci kelimedir. Sözlü Türkçe Derleminde (2016) ve İpekçi’nin (2005) çalışmalarında ise “bir” ikinci sırada yer almaktadır.

Çalışmada kız öğrencilerin özel isim kategorisinde en çok kullandıkları özel ismin, “Mevlana”; erkek öğrencilerin ise özel isim alanında en çok “Türkçe” kelimesini kullandıkları görülmüştür. Yıldız’ın (2016) çalışmasında da erkek öğrencilerin özel isim olarak en çok “Türkçe” kelimesini kullandıkları görülmüştür. Özbay, Büyükkiz ve Uyar’ın (2011) araştırmasında da 7. Sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarında kullandıkları özel isimler arasında “Türkçe” ilk sıralardadır.

Araştırmadan elde edilen bulgulara göre, konuşma becerilerinin kızlar lehine olumlu farklılık gösterdiği sonucuna ulaşılmıştır. İçerikler açısından bakıldığında “konuşmaya başlama”, “konuşmanın gelişme bölümü”, “konuşmanın sonuç bölümü”, “dil ve anlatım” ve “ses, vurgu ve tonlama” boyutlarında da az da olsa kızlar lehine bir farklılık görülmektedir. Araştırmanın sonuçları, Çiçek (2005) ve Yenen’in (2012) çalışmalarında kelimelerin telaffuzunda kız öğrencilerin erkek öğrencilere oranla daha başarılı olması bulgusu ve kısmen de Sönmez’in (2017) araştırma bulgusuyla benzerlik göstermektedir. Alanyazındaki bazı araştırma sonuçlarına göre, kız çocuklarının erkek çocuklarından daha önce konuşmaya başlamaları sebebiyle cinsiyet faktörünün konuşma üzerinde etkili olduğu görülmüştür (Aydın vd., 2002). Grander ve Gardiner’in (1993) çalışmasında ise, orta çocukluk dönemindeki kızların, erkeklere oranla daha iyi sözel becerilere sahip oldukları ortaya konulmuştur.

Öğrenciler, akıcı konuşabilme konusunda “cinsiyet” açısından benzer bir başarı göstermişlerdir. Toplamda 10 kız öğrencinin bu maddeden almış oldukları toplam puan 33 iken; 10 erkek öğrencinin bu maddeden aldıkları toplam puanın ise 34 olduğu tespit edilmiştir. Bu sonuçlardan hareketle “cinsiyet” faktörünün, akıcı konuşma üzerinde pek etkili olmadığı sonucuna varılmıştır. Doğan (2001), 2.6 - 5.6 yaş aralığına sahip çocuklar üzerine yaptığı çalışmasında cinsiyetin akıcılık sorunu türleri üzerinde etkisinin olmadığını söylemektedir. Haynes ve Hood (1977) okul öncesi ve okul çağındaki çocuklarla yaptığı çalışmada cinsiyet değişkeninin konuşmalardaki akıcılık sorunu türünü ve miktarını etkilemediği sonucuna ulaşmıştır. Richards’a (2003) göre öğrencilere verilecek olan konuşma eğitimi, onların daha rahat, kolay ve akıcı konuşabilmelerini sağlayacak nitelikte olmalıdır.

Arslan (2012) tarafından yapılan araştırmaya göre üniversite öğrencilerinin büyük bir çoğunluğunun topluluk karşısında konuşmak istediği fakat Türkçeye hâkim olunamaması, dinleyicilere yanlış veya eksik bilgi verme korkusu, dinleyicilerin alaycı davranışlarına maruz kalma korkusu, özgüven eksikliği, diksiyon problemleri, anlaşılama veya yanlış anlaşılma endişesi gibi türlü nedenlerden ötürü ellerine fırsat geçse bile topluluk karşısında konuşmadıkları veya topluluk karşısında konuşmayı gerektiren görevlerden kaçındıkları belirlenmiştir. Dolayısıyla konuşma kaygısının tespitine ve giderilmesine yönelik çalışmaların her sınıf düzeyi ya da her öğretim kademesiyle ilişkilendirilmesi gerektiği düşünülmektedir.

SONUÇ VE ÖNERİLER

8. Sınıf öğrencilerinin hazırlıksız konuşma performanslarını “cinsiyet” ve “akademik başarı” ölçütlerini baz alarak “*Söz Varlığı*”, “*Konuşmanın Fiziksel Unsurları*”, “*İçerik*” ve “*Dil ve Anlatım*” unsurları açısından değerlendirmek amacıyla yapılan bu çalışma sonucu, elde edilen araştırma bulguları doğrultusunda bazı sonuçlara ulaşılmış ve bunun neticesinde birtakım eksikliklerin farkına varılmıştır. Bu eksikliklerin giderilmesi amacıyla da birtakım öneriler geliştirilmiştir:

Türkçe Dersi Öğretim Programı (2019)’nda hazırlıksız konuşmaya ait belirtilmiş olan amaç ve kazanımların, derslerde işlenip pratiğe dönüşmesi konusunda öğretmenlerin daha fazla özen göstermesi gerekmektedir.

Öğretmen, Türkçe derslerinde, öğrencilerin hazırlıksız olarak konuşacağı durumlar yaratmalıdır. Öğrencilerin hazırlıksız konuşma çalışmalarında başarıya ulaşabilmeleri için, bol bol uygulama yapmaları öğretmen tarafından sağlanmalıdır. Hatta bu uygulama örnekleri öğretmen tarafından kameraya kaydedilmeli ve sonrasında öğrencilere izlettirilmelidir. Öğrenciler, yaptıkları hataları bizzat görebilmeli ve hatalarını düzeltme şansına sahip olmalıdır.

Hazırlıksız konuşmalarda da konuşmaya hazırlık mahiyetinde kısa süreli bir zihinsel plan yapmak gerekmektedir. Hazırlıksız konuşma üzerine verilen eğitimde, çok kısa sürede de olsa kişinin zihnî bir plan yapmasının önemi ve gerekliliği öğrenciye iyice kavratılmalıdır.

Temel dil becerilerinin, bir bütün halinde geliştirileceği hiçbir zaman unutulmamalıdır. Hazırlıksız konuşmalarda, konuşma öncesi zihinsel bir plan yapmanın konuşmanın düzeni ve zaman kullanımını açısından gerekli olduğu öğrenciye kavratılmalıdır. Öğrencilerin bir kelime havuzundan farklı konulara dair verilmiş kelimeleri kümeleyip bu konulardan birine dair kümedeki kelimeleri kullanarak konuşma yapmaları istenebilir. Belirli bir konuya dair birkaç cümle verip önce bunları özelden genele ya da genelden özele sıralatmak ardından da bu sıralama ekseninde konuşmalar yaptırmak verilebilecek bir diğer etkinlik örneğidir.

Konuşma becerisinin öğretimi konusunda öğretmen tarafından derse, önce kısa süreli konuşma çalışmalarıyla başlanmalı, ardından uzun süreli konuşma örneklerine geçilmelidir. Çünkü konuşma süresi uzadıkça hata yapma oranının artabileceği göz önünde bulundurulmalıdır.

Konuşmayı bir ana fikir etrafında geliştirmenin ve yardımcı fikirlerle desteklemenin önemi, öğrencilere kavratılmalıdır.

Öğrencilerin konuşma esnasında kendilerini daha rahat hissetmeleri ve yaptıkları konuşma ile hedefledikleri amaca ulaşabilmeleri için sözcük dağarcıklarının geliştirilmesi önemlidir. Bu doğrultuda, öğrencilerin söz varlıklarını geliştirmek amacıyla gerekli etkinlikler, derste ve ders dışında öğrencilere yaptırılmalıdır.

Konuşma becerisinin; ses, vurgu ve tonlama açısından da geliştirilmesi gerekmektedir. Derslerde, konuşma becerisini geliştirmeye yönelik olarak öğrencilere etkinlikler yaptırılmalı; öğrenciler, standart Türkçe kullanımına teşvik edilmeli, sık sık hazırlıklı ve hazırlıksız konuşmalar yaptırılarak öğrenciler bu konuda cesaretlendirilmelidir.

Beden diliyle ilgili olarak öğrencileri daha iyi bir seviyeye ulaştırmak için göz teması kurmanın, uygun jest ve mimiklerle konuşmayı desteklemenin önemi yapılacak etkinliklerle öğrenciye kavratılmalıdır. Bunun için derste işlenen metinlerden hareketle canlandırmalar yaptırmanın, öğrencilerin rol yapma yetenekleriyle birlikte beden dillerinin de gelişimine katkı sağlayacağı düşünülmektedir.

Konuşma bir beceridir ve becerileri geliştirmek için yalnızca teorik bilgi vermek yeterli değildir. Bu bağlamda konuşma eğitimi verilirken öğrencilere sık sık uygulama yaptırmak önemlidir. Sınıf içinde bireysel uygulamalar yapmak uzun zaman alacağından etkinlikleri işbirlikli öğrenme ilkeleri doğrultusunda grupta yürütmek uygun olacaktır.

KAYNAKÇA

- AKBAYIR, S. (2005). Dil ve diksiyon & Yazılı ve sözlü anlatım bozuklukları. Ankara: Akçağ Basım Yayım.
- AKSAN, D. (2002). Anadilimizin söz denizinde. Ankara: Bilgi Yayınevi.
- AKSAN, Y. & Yaldır, Y. (2011). Türkçe sözcük varlığının nicel betimlemesi. 24. Ulusal Dilbilim Kurultayı Bildiri Kitabı, ODTÜ, 17-18 Mayıs 2010, Ankara, 377-387.
- ARSLAN, A. (2012). Üniversite öğrencilerinin 'Topluluk karşısında konuşma' ile ilgili çeşitli görüşleri. Turkish Studies - International Periodical For The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 7(3), 221-231.
- AŞIK, U. (2007). Yabancılar için temel Türkçe söz varlığının oluşturulması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- AYDIN, B., Can, G., Ersanlı, K., Kılıç, M., Külahoğlu, Ş., Öztürk, B., Bilge, F., Küçükkaragöz, H., Kısac, İ., Korkmaz, İ., Bilgin, M. (2002). Gelişim ve öğrenme psikolojisi. Ankara: Pegem Yayınları.
- BİLGİN, N. (2006). Sosyal bilimlerde içerik analizi teknikler ve örnek çalışmalar. Ankara: Siyasal Yayınevi.
- BLACHOWICZ, C. L. Z. & Fisher, P. (2004). Vocabulary lessons. Educational Leadership, 61, 66- 69.
- CALP, M. (2005). Özel öğretim alanı olarak Türkçe öğretimi. Konya: Eğitim Yayınları.
- ÇİÇEK, A. (2005). Erzincan merkez ilköğretim okulları ikinci kademede okuyan bazı öğrencilerdeki telaffuz problemleri. Erzincan Eğitim Fakültesi Dergisi, 7(2), 77-89.
- DEMİR, T. (2010). Konuşma eğitiminde benmerkezci konuşmaya yönelik bir deneme. Kastamonu Eğitim Dergisi, 18(2), 415-430.

- DEWI, R. S., Kultsum, U. & Armadi, A. (2017). Using communicative games in improving students' speaking skills. *English Language Teaching*, 10(1), 63-71.
- DOĞAN, Ö. (2001). Okulöncesi dönem çocuklarının konuşmalarının akıcılık özelliklerinin incelenmesi (Yayımlanmamış Doktora Tezi). Hacettepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- EMİROĞLU, S. (2015). Öğrencilerin hazırlıksız konuşmada kullandığı farklı kelime sayısının tespiti ve incelenmesi. *Tarih Okulu Dergisi*, 8(23), 19-40.
- GÖZ, İ. (2003). Yazılı Türkçenin kelime sıklığı sözlüğü. Ankara: TDK Yayınları.
- GRANDER, M. J., Gardiner H. W. (1993). Çocuk ve ergen gelişimi. Ankara: İmge.
- HAYNES, W. O., Hood, S. B. (1977). Language and disfluency variables in normal speaking children from discrete chronological age groups. *Journal of Fluency Disorders*, 2(1), 79-39.
- İPEKÇİ, A. (2005). İlköğretim 7. sınıf öğrencilerinin kelime serveti üzerine bir araştırma (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Abant İzzet Baysal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Bolu.
- JONES, D. (2007). Speaking, listening, planning and assessing: the teacher's role in developing metacognitive awareness. *Early Child Development and Care*, 177(6-7), 569-579.
- KARAKÖSE, V. (2019). 6.sınıf öğrencilerinin hazırlıksız konuşma becerilerinin geliştirilmesi üzerine bir çalışma (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- KARASAR, N. (2013). Bilimsel araştırma yöntemi: Kavramlar, ilkeler, teknikler. Ankara: Eğitim Danışmanlık Ltd.
- KOÇAK, H. (1999). Sağlık meslek lisesi öğrencilerinin kelime hazinesi ile ilgili bir araştırma (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- MEB. (2019). Türkçe dersi (1-8. sınıflar) öğretim programı. Ankara: Millî Eğitim Bakanlığı Yayınları.
- NELSON, J. R.; Stage S.A. (2007). Fostering the development of vocabulary knowledge and reading comprehension through contextually-based multiple meaning vocabulary instruction. *Education and Treatment of Children*, 30(1), 65-78.
- OBUZ, F. G. (2012). İlköğretim 8. sınıf öğrencilerinin sözlü anlatımlarındaki aktif kelime serveti üzerine bir araştırma - Uşak/Ulubey örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Uşak.
- ÖZBAY, M. (2005). Sesle ilgili kavramlar ve konuşma eğitimi. *Millî Eğitim*, 33(168), 116-125.
- ÖZBAY, M. Büyükikiz, K. K. & Uyar, Y. (2011). İlköğretim yedinci sınıf öğrencilerinin yazılı anlatımlarındaki kelime hazineleri üzerine bir inceleme. *Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 8(15), 149-173.
- PIERCE, J. E. (1960). Türkçe kelime sayımı (A frequency count of Turkish words). Ankara: MEB Yayın Müdürlüğü Basılı Eğitim Malzemeleri Hazırlama Merkezi.
- RICHARDS, J. S. (2003). Current trends in teaching listening and speaking. *The Language Teacher*, 7(2), 47-57.

- ROBINSON, M. (2005). Examining the relationship between vocabulary knowledge, oral reading fluency, and reading comprehension (Unpublished Doctoral Thesis). University of Oregon, Oregon.
- SAĞLAM, Ö. (2010). 7. sınıf öğrencilerinin hazırlıksız konuşma becerileri üzerine bir araştırma (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- SAĞLAM, Ö. & Doğan, Y. (2013). 7. sınıf öğrencilerinin hazırlıksız konuşma becerileri. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 10(24), 43-56.
- SÖNMEZ, H. (2017). İlköğretim öğrencilerinin standart Türkçedeki ünsüzlerin sesletimleri üzerine bir inceleme. Elementary Education Online, 16(2), 497-508.
- SÖZLÜ TÜRKÇE DERLEMİ (2016). <http://std.metu.edu.tr/> Erişim Tarihi: 04.02.2020.
- ŞİMŞEK, H. A. (2004). İlköğretim 2. kademe Türkçe öğretiminde konuşma becerisinin önemi ve geliştirme yolları (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- TEMİZYÜREK, F., Erdem, İ. ve Temizkan, M. (2007). Konuşma eğitimi. Ankara: Öncü Kitap Yayınevi.
- TEMİZYÜREK, F. (2007). İlköğretim ikinci kademedeki konuşma becerisinin geliştirilmesi. Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi, 40(2), 113-131.
- TUNÇEL, H. (2011). Yabancılara Türkçe öğretiminde sözlü Türkçenin kelime sıklığı ve yaygınlığını belirleme çalışması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). On Sekiz Mart Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Çanakkale.
- ÜNSAL, H. (2005). İlköğretim 5 ve 8. sınıflar ile ortaöğretim 11. sınıfların sözlü anlatımdaki aktif kelime hazineleri / Afyon merkez örneği (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Afyon Kocatepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Afyon.
- YALÇIN, A. (2002). Türkçe öğretim yöntemleri yeni yaklaşımlar. Ankara: Akçağ Yayınları.
- YALÇIN, S. K., & Özek, Fatih, (2006). Söz varlığının temel dil becerilerinin ve akademik disiplinlerin kazanımına olan etkileri. Millî Eğitim, 171, 130-139.
- YENEN, E. (2012). Meslek liseleri ile genel liselerin dokuzuncu sınıf dil ve anlatım dersi ses bilgisi ve telaffuz ünitesi hedeflerine ulaşma düzeylerinin karşılaştırılması (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- YILDIZ ÇINTAŞ, D. ve Yavuz, M. (2012). Etkili konuşma ölçeği: Bir ölçek geliştirme çalışması. Turkish Studies - International Periodical for The Languages, Literature and History of Turkish or Turkic, 7(2), 319-334.
- YILDIZ, D. (2016). Türkçe öğretmeni adaylarının hazırlıklı konuşmalarındaki söz varlıkları. Milli Eğitim Dergisi, 210(45), 411-424.
- YILMAZ, T. ve Doğan, Y. (2014). 7. sınıf öğrencilerinin anlamını bilmedikleri kelimeler ve Türkçe ders kitaplarındaki kelime çalışmaları bağlamında kelime öğretimi. Mustafa Kemal Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 11(25), 279-295.
- YÜCEER, D. (2014). Türkçe öğretmenliği birinci sınıf öğrencilerinin hazırlıksız konuşma becerileri üzerine bir araştırma (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi). Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.